

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВИСЛОВЛЕННЯ КАЯТТЯ

С.В.Дорда, Н.А.Одарчук

Одним з завдань сучасної комунікативної лінгвістики є підження таких одиниць, які виконують функцію спілкування, у формування засобів їх формування, в цьому випадку - висловлювання каяття. Під каяттям розуміємо також почуття жалю (як нижчий ступінь каяття), муки сумління (або докори совісті).

Метою цієї статті є аналіз мовних засобів формування висловлювання каяття.

Найбільш поширеним при вираженні почуття жалю є висловлювання I am sorry в його різних варіантах. Як засіб створення інтенсивності використовуються підсилююча частка so та прислівникові кваліфікатори very, extremely, terribly, dreadfully, awfully, really, frightfully, tremendously.

I am frightfully sorry. I know the whole thing is a terrible imposition, a terrible-impertinence. (3, с.240).

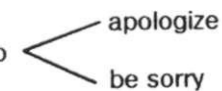
Визнання провини передається висловлюваннями з дієсловами forgive, excuse. Опис дій мовця, які передано змістом пропозиції, має відношення до минулих подій. Мовець не може вибачитися за те, чого не було, чого він не робив. Опис провини мовця передається за допомогою if, for або окремим реченням:

I'm so ashamed about what I done, Stingo - when I swam out into the ocean. Making you risk yourself like that - that was so bad of me, so bad. You must forgive me. (5, с.499).

Дієслова must та will використовуються як засіб створення інтенсивності.

Перформативні висловлювання I beg your pardon; Pardon me. Pardon не зустрічається часто.

Вибачаючись, мовець керується почуттям провини, готовністю визнати її. Тому в одиницях вибачення присутнє значення "я". Дієслово apologize характерне для тих випадків, коли висловлюється глибоке почуття провини. Ще підкреслено офіційна форма. Дієслово apologize використовується в конструкціях

to be - for smb. - to
apologize
be sorry

I said, taking off my cap, "I am terribly sorry".

"Not at all, it is for me to apologize. I thought about it afterwards and I saw, just how sort of - I mean I'm sorry, it's for me to be sorry -" (3, с. 190).

Висловлювання, які передають інтенцію вибачення, можуть мати у своєму складі дієслова бажання, наприклад:

I want to apologize for my insanity. (5, с.422).

В поєднанні зі словом please дієслова вибачення передають посилено ввічливе прохання адресанта вибачити його за те, що він зробив, сказав, за те, що може бути неприємним адресату.

Зміст вибачення може передаватися переживаннями мовця. Вибачення не позначене словом, але зрозуміле із ситуації:

"Edith, my darling. This is totally my fault," said Billy Grenville.

"My elbow must have hit this beautiful platter, and I knocked it off the stand. I will be in touch with you tomorrow to make amends and restitution for the damage I have caused". (2, с.219).

Почуття докорів совісті в більшості передається іменником remorse, рідше похідними remorseful, remorsefully, наприклад:

She knew she had gone too far. Inwardly she always suffered from remorse when she lost control and created scenes in public. (2, с.220).

Найбільш поширеними засобами суб'єктивної модальності у висловлюваннях визнання провини є дієслова-зв'язки to be, to feel, to be to blame.

Почуття каяття може відобразитися у висловлюваннях з дієсловами regret, repent, супроводжуваних вигуками. Вигук - частина мови, яка безпосередньо пов'язана з мовцем і відображає його емоційні реакції. Дослідження вигуків зумовлено їх здатністю виступати в ролі окремих висловлювань та реалізувати такі мовні функції, як емотивна, волюнтативна, фатична. Вигуки - оціночні (передають ставлення людини до зовнішнього середовища). Але основне їх призначення - вираження почуття.

За функціональним статусом виділяють 3 основні комунікативно-прагматичні типи висловлювань з вигуками - спонукальні, контактні та емоційно-гнівні, до яких і належать висловлювання каяття з вигуками. Слід відзначити, що вигуки можуть як супроводжувати висловлювання каяття, так і передувати їм (супроводжувати внутрішнє мовлення). Висловлювання каяття з вигуками слід сприймати як нестандартні, умови функціонування яких створюються при обміні мовленнєвими діями між комунікантами у процесі спілкування, коли засобами вигуків реалізується та чи інша мета комуніканта.

Засобами вираження емоційної оцінки в мові можуть бути різні за своєю структурою типи речень. Серед них можна виділити односкладні речення. Ці речення протиставляються двоскладним. Вони мають лише один головний член, який по формі може співпадати з підметом чи присудком. В залежності від частини мови

го члена, односкладні речення поділяються на дієслівні Живні та номінативні.

" висловлювання каяття актуалізуються в номінативних

«складних реченнях. Ці типи речень можуть бути непоширеними ^ поширеними, якщо вони містять слова, які відносяться до Головного члена, наприклад:

Guilt. Hateful guilt. Guilt corrosive as brine. Like typhoid, one can harbor for a lifetime the toxin of guilt. (5, с.361).

В номінативних односкладних реченнях немає показника часу. Вони характеризуються абстрактністю, з якою пов'язана інша особливість односкладних речень - їх залежність від контексту. Номінативні односкладні речення різноманітні за своїм значенням, їх зміст визначається семантикою основного іменника, зв'язком з іншими реченнями в контексті, співвіднесеністю з ситуацією.

Висловлювання каяття актуалізуються в простих та складнопідрядних реченнях.

But I still have this strong guilt. (5, с.103).

У наведеному прикладі імплікатор still передає значення попередньої тривалості дії.

Ситуації, описані в умовних реченнях, стосуються минулого та є нездійсненими:

If we had known then what we know now, we might have been able to bring out the best in each other instead of the worst. (5, с.200).

Речення у своїй структурі можуть мати лексично виражену емоційно-експресивну оцінку високого ступеня інтенсивності, яка може бути вилучена із ситуації. Оклічний знак - свідоцтво додаткової інформації, уже не фактичної, а психологічної, яка є в реченні.

"Throw me down the stairs! What I've done to you! What I've done!" (4, с.55).

Пунктуаційний знак, оформлюючи питальну інтонацію, знімає додаткову психологічну інформацію, яка впливає лише з контексту, наприклад:

And I used to call her a changeling and make her so angry. How could I be so cruel? (3, с.120).

Інтенсифікатор do може використовуватися як засіб створення 'нтенсивності:

I really do apologize. Here, get up and sit in this chair. (4, с.159).

Стилістичний прийом повтору теж може використовуватися як интенсифікатор, наприклад:

I'm sorry, my darling, I'm very very sorry. (3, с.124).

Висловлювання каяття в діалозі виступають як **одиниці** спрямовані до певної особи, що виражається в комунікативній формі зі звертанням, яке є комунікативним знаком, сигналом привернення уваги. Звертання називає адресата повідомлення в ситуації безпосереднього спілкування. Це слово чи словосполучення з певним об'єктивним змістом, в основі якого лежить поняття про адресата мови. Звертання - це не тільки номінативний елемент але й комунікативний, бо воно являє собою мовний знак, денотатом якого є один із елементів семантичної структури, яка відображає ситуацію спілкування з певною особою, а саме адресатний функціонально семантичний елемент (1, с.35).

I'm sorry, old pal, I really am. i was just kidding a little with that Cracker bit. [5, с.66).

Показниками спрямованості повідомлення певній особі є також сигнали привернення уваги (you know), наприклад:

But, you know - another man's wife - we both felt guilty. (3, с.322).

Висловлювання каяття можуть являти собою актуалізовану номінацію, перетворену з метою відокремлення якого-небудь елемента семантико-синтаксичної структури. В таких випадках використовуються конструкції з *it*, які можуть бути названі конструкціями актуалізації. *It* виступає в ролі комунікативного актуалізатора.

Аналіз мовних засобів та з'ясування частотності їх використання показали, висловлювання каяття частіше всього реалізується в простих та складнопідрядних реченнях, а також можуть актуалізуватися в номінативних односкладних реченнях та в реченнях з конструкціями актуалізації. Висловлювання каяття відрізняються досить широким уживанням окличних та питальних речень, а також речень, супроводжуваних вигуками. Для висловлювань каяття, які функціонують у діалозі, характерним є використання звертання, широке вживання різних засобів інтенсифікації.

Література:

1. Чахоян Л.П. Синтаксис диалогической речи современного английского языка. -М., "Высшая школа", 1979. - 167с.
2. D.Dunne. *The Two Mrs. Grenvilles*. - Bantam Books, N.Y., 1986. - 374 p.
3. I.Murdoch. *A Word Child* - Penguin Books, N.Y., 1976. - 391 p
4. I.Murdoch. *The Right From the Enchanter*. - Panter Books. L, 1979. - 284 p.
5. W.Styron. *Sophie's Choice*. - Bantam Book, N.Y., 1980. - 626p.